

Sådan är socialdemokratin

Det svenska socialdemokratiska partiet utgör en i sig stor och mångfacetterad rörelse. Frågan är om det är särskilt meningsfullt att använda begreppet "parti" om denna rörelse och om inte just begreppet "rörelse" ger en riktigare bild av SAP. Det kan verka petimäteraktigt att på detta sätt göra distinktioner mellan partier och rörelser. Likväl är det förmodligen vettigt att göra det.

Bilden av ett politiskt parti är bilden av en tämligen enhetlig och uniform organisation. Partiet blir till ett subjekt i sig – partiet tycker, partiet tar ställning och partiet ändrar någon gång emellanåt sina ställningstaganden, Partiet blir till ett subjekt som likt fysiska personer förnuftigt övervägen saker och ting och sedan utifrån sina värderingar kommer till en viss ståndpunkt. Partiet i denna mening personifieras lätt av partiledaren.

Samtidigt är inte det politiska partiet en "en-mannarörelse". Partiledaren möter sina väljare och blir mycket känslig för stämningförändringar i väljarkåren. Det utmärkande för det politiska partiet blir därmed kombinationen av partiledarmakt och väljarmakt. Det är genom en stark och auktoritativ partiledning som partiets väljare kan påverka partiets politik.

När man talar om socialdemokraterna som ett parti tänker man nog egentligen på Olof Palme om än med en skara rådgivare kring sig. Denna bild av ett socialdemokratiskt parti betingas ofta av kännedomen om andra partier. De mindre partierna – folkpartiet, centern och moderaterna – är i stor utsträckning just partier i denna mening. De är tämligen uniforma. Partiledaren är ofta ett rimligt närmevärde till partiet. Man förutsätter

sedan att det förhåller sig på samma sätt med SAP. Men det gör det inte.

SAP är en stor organisation med ett stort antal basorganisationer inom eller anslutande till själva partiorganisationen. I alla dessa basorganisationer finns det ett mycket betydande antal funktionärer som verkar både som förtroendevalda och anställda "byråkrater". I basorganisationerna finns också i allt väsentligt de ekonomiska resurserna. Här finns tidningarna och informationskanalerna. SAP:s basorganisationer är en högst reell maktfaktor som i allt väsentligt saknar motsvarighet i de andra partierna. Ja, företeelsen är nog egentligen dessa partier så främmande att politiker ur andra partier inte förstår betydelsen av basorganisationerna för bedömningen av socialdemokratisk politik.

Folkpartistisk politik – för att ta ett exempel – är vad Ola Ullsten säger. Visserligen lyssnar han till sina medarbetare. Men det är *en* partiledare och ett gripbart antal rådgivare. Och det är hela maktstrukturen. På motsvarande sätt förhåller det sig med Ulf Adelsohn och hans medarbetare. Även i folkrörelsepartiet centern förhåller det sig på samma sätt. Den politiska maktstrukturen består av Thorbjörn Fälldin och några personer till som inte är fler än att de kan samlas i ett mindre sammanträdesrum – och gör det också.

Men socialdemokratisk politik är inte vad Olof Palme säger efter eventuellt samråd med Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt. Socialdemokratisk politik är alltid den minsta gemensamma nämnaren för det komplex av organisationer och personer som innefattas i den socialdemokratiska rörelsen. Gjorda ställ-

ningstaganden ändras därför med största svårighet. För socialdemokraterna gäller alltid vad de själva anklagade de borgerliga trepartiregeringarna för – de företräder kompromisser som alltid är så ömtåliga att de inte tillåter ytterligare kompromisser med andra partier.

Socialdemokratisk politik ändras inte av att Olof Palme kommer att tänka på något i blåbärsskogen. Socialdemokratisk politik ändras när en ordentlig förskjutning skett i de uppfattningar som sammanvägda en gång resulterade i ett visst ställningstagande. Det är då inte partiledaren som driver fram detta ändrade ställningstagande. Det är i stället partiledarens uppgift att "känna" denna åsiktsförskjutning och söka en ny balanspunkt.

Detta förhållande, att SAP inte är ett parti i vanlig mening utan en mera komplex rörelse, har många implikationer. I detta ligger bland annat att intern partidemokrati har ett slags reellt innehåll i det socialdemokratiska partiet. Men däri ligger också att den byråkratisering, som alltid tycks uppträda i kollektivismens mögnadsfas, är ett centralt problem.

Löntagarfondsfrågan illustrerar en brytning i SAP:s utveckling. Partidemokratin i den gamla meningen, att partiets gräsrotter och framförallt väljare har ett avgörande inflytande över partiets politik, har övergått i en partidemokrati som innebär att de funktionärsstyrda basorganisationerna skapar intressekoalitioner. Organisationskonglomeratet SAP marscherar avsevärt raskare än väljarnas SAP. Basorganisationerna är uppbyggda kring särintressen. Funktionärer, tidningar och ett slags institutionellt betingade politiska krav växer fram.

Väljarna befinner sig någonstans i mitten av den svenska politiken. De är känsliga för stämningförändringar i samhällsdebatten. De lyssnar på andra än de egna legitimerade debattörerna och informatörerna. Väljarna röstar på ett parti men stödjer en rörelse – en rörelse som inte längre är en folkrörelse utan de organiserade intressenas svårmanövrerade koalition. Folkrörelsen har blivit en ombudsmannarörelse.